

Från maskrosäng till tuktad rabatt?

En studie av partikulturell förändring i det svenska Miljöpartiet

Katarina Barrling

Party Cultural Change within the Parliamentary Group of the Swedish Green Party

The purpose of this article is to investigate the tenacity of party culture and whether this is a factor which could offer resistance to processes of cartelization. The case put under study is the Swedish Green Party parliamentary group (PPG) and the research question is whether the group's organizational culture has altered and, if so, in ways which are in line with the logics of cartelization; i.e. if the organizational culture of the party group has developed towards more of pragmatism, hierarchy and professionalism. The underlying idea is that a new "anti-party" party such as the Greens could be expected to have being put under pressure for change, thereby being a crucial test. The main conclusion is that there has been a certain change compared to the party's early years, but that this is more limited than could be expected. Especially individualism and non-hierarchy still stand out as remarkably strong within the Green PPG.

Syfte och forskningsproblem¹

Partier är rationella aktörer som utan att blinka är beredda att sälja sin själ, så länge det gagnar deras maktsträvanden. Det är, något tillspetsat, innebörden i kartellteorins sätt att betrakta partier. Haken med kartellteorins betraktelsesätt är bara den att partier befolkas av människor, människor som kan ha föreställningar om vad som är rätt och fel, föreställningar som inte nödvändigtvis är förenliga med vad som är maktstrategiskt rätt och fel. Partier kan beskrivas som en form av miniatyrsamhällen, och kartellteorins något sterila betraktelsesätt fångar inte in den typ av social rationalitet som ligger i partisamhällets kulturella föreställningar och normer. Tidigare studier visar också att även när partiet inser att sådana föreställningar förhindrar mål-medelrationalitet i mer

¹ Studien utgör en rapport från forskningsprojektet "Party Government in Flux: Changing Conditions for the Party Groups in the Swedish Riksdag", som finansieras av Riksbankens Jubileumsfond. Crafoordska stiftelsen har finansierat transkribering av intervjuer.

Katarina Barrling är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
E-post: katarina.barrling@statsvet.uu.se

maktstrategisk bemärkelse kan det ha svårt att bryta mot dem, än mer så förändra dem (Barrling Hermansson 2004).

Syftet med denna artikel är att undersöka partikulturens hållfasthet och i vad mån den utgör ett hinder för den typ av logik som underlättar kartellisering. Den fråga som skall besvaras är: har organisationskulturen i Miljöpartiets riksdagsgrupp förändrats på ett sätt som är förenligt med vad kartellteorin hävdar om partiets utveckling och i så fall på vilket sätt? De kulturella uttryck som studeras är partiets kollektiva självbild och sociala normer, och detta med inriktning på formen för det politiska arbetet, inte sakpolitiska förslag eller politisk ideologi (jfr Barrling 2012). Undersökningen rör därmed hur man ser på företeelser som kunskap, politisk förmåga, ansvarskänsla och förhållandet mellan individ och grupp, dvs. det parlamentariska arbetets form i stället för dess innehåll. Kulturbegreppet påminner oss om att partier kan vara svåra att förändra. Det är inte detsamma som att de inte går att förändra eller att deras kulturer skulle vara för evigt, utan just att de är svåra att förändra. Men hur djupt sitter egentligen ett partis rötter?

Det parti som skall studeras är det svenska Miljöpartiet de gröna. Å ena sidan har Miljöpartiet, liksom gröna partier i allmänhet, en historia av att vara ett anti-etablissemangsparti som inte har regeringsmakt som främsta mål (Müller-Rommel 2002; Kitschelt 1994; Dumont & Bäck 2006; jfr Harmel & Janda 1994); partiet utgör därmed ett särskilt intressant fall för att visa de hinder eventuella kartelliseringstendenser i ett partisystem kan stöta på. Å andra sidan kan partikulturen inom just Miljöpartiet antas ha varit utsatt för ett särskilt starkt förändringstryck. De senaste decennierna har forskningen kunnat påvisa en tendens till anpassning i mer pragmatisk riktning hos många gröna partier, så även det svenska Miljöpartiet (Burchell 2001; Barrling Hermansson 2004; Ljunggren 2010). Partiet har gått den långa vägen från utomparlamentarisk rörelse till etablerat parlamentariskt parti, och under 1990- och 2000-talet även befunnit sig i långtgående samarbeten med andra partier och regeringar (Burchell 2001; Ljunggren 2010; Regeringskansliet 2011).

Tidigare forskning indikerar ett större motstånd mot att ingå i regeringskoalitioner hos gröna partier (Dumont & Bäck 2006), och Miljöpartiets utveckling på denna punkt är därför särskilt intressant eftersom de krav på förmåga till kompromiss som hållfasta samarbeten innebär, enligt teorin främjar en utveckling mot kartellisering, i meningen mer av avideologisering, professionalisering och toppstyrning (Blyth & Katz 2005). Miljöpartiets placering i det svenska partilandskapet talar för att detta tryck varit särskilt stort i och med att de svenska partierna som sådana pekats ut som en gynnsam arena för kartellisering (Katz & Mair 1995), och med ett partisystem vars formella struktur gynnar etablerade partier (Landfried 1990). Genom att studera riksdagsgruppen läggs fokus vid en del av partiets elitskikt, dessutom knuten till den parlamentariska miljön, där partier av både formella och samarbetskäl ibland måste kompromissa med

sin ideologiska övertygelse, ytterligare en faktor som antas främja kartellisering (Katz & Mair 2009).

Kartellteorins utgångspunkt är att partiernas minskande medlemstal och ökade beroende av statsbidrag leder till att deras ursprungliga organisationskultur ("organizational identity") försvagas (Mair 1997; Katz & Mair 1995; 2009; Blyth & Katz 2005). Exakt hur är inte alldeles tydligt, men inriktningen är att partiernas representantroll försvagas och att de överger sina idéer. Teorin har kritiserats (Koole 1996; Widfeldt 1997; Kitschelt 2000; Detterbeck 2005; Allern & Pedersen 2007; Loxbo 2011), och även dess upphovsmän har påpekat att den behöver vidareutvecklas, såväl empiriskt som teoretiskt (Katz & Mair 2009). En av kartellteorins huvudsakliga svagheter består i att den – trots den självkritik dess anhängare ger uttryck för – tenderar att behandla frågan om organisationskultur som en enkel och tämligen lättmanövrerad variabel, trots att den genomsyrar partiets föreställningsvärld på ett sådant sätt att den kan vara svår för partierna som helhet att förhålla sig distanserat till och därmed ännu svårare att ändra. Just denna kulturens tröghet bör beaktas när vi undersöker förutsättningarna för kartellisering (se t.ex. Barrling 2012; Koole 1996; Kitschelt 1994). För att förstå hur partier fungerar behöver vi studera dem som en form av miniatyrsamhällen, vars förmåga till ensidigt maktsträvande målmedelrationalitet är begränsad. Deras förutsättningar att tänka och handla på det sätt som kartelltesen hävdar blir därmed också de begränsade. Saknar vi insikter om ett partis kollektiva självbild och sociala normer vad avser politiskt arbete kan vi inte fullt ut förstå partiets bevekelsegrunder (vilka alltså inte bara är ideologiska eller maktsträvande) och i förlängningen inte heller dess beteende (Esaiasson & Heidar 2000; Jensen 1993; Isberg 1999; Chabal & Daloz 2006; Davidsson 2006; Barrling 2012). Även partistudier med ett tydligt rationalistiskt perspektiv, har lyft fram vikten av partiorganisationens informella delar och svårigheten att styra och ställa med den egna organisationskulturen (Panebianco 1988).

Syftet är alltså inte att pröva kartellteorin som helhet. Mycket talar för kartelliseringstendenser i västerländska partier och det renodlade kartellpartiet är snarast att betrakta som en idealtyp (Katz & Mair 2009: 759). Men även om det finns omständigheter som talar för kartellteorins giltighet i vissa sammanhang är det både relevant och intressant att undersöka vilka faktorer som underlättar respektive försvårar en förändring som är i enlighet med kartelliseringens logik. Just denna diskussion skulle ha mycket att vinna på att beakta partikultur. Trots att denna faktor kan förväntas försvåra och rentav motverka kartellisering, har den ändå förbisetts i dessa sammanhang. (Kitschelt 1994; Koole 1996; Esaiasson & Heidar 2000; Jensen 1993; Barrling 2012). För att förstå förutsättningarna för kartellisering (eller frånvaron av densamma) behöver vi identifiera och beskriva partikulturens roll och den typ av hinder det "kulturellt rationella" utgör för den typ av mål-medelrationalitet som kartelltesen hävdar. Sådillvida

kan föreliggande studie anses utmana teorin i och med att den pekar på faktorer som kartellteorin bara behandlar i förbigående.

Det skall också framhållas att i den mån vi finner tecken på ökad pragmatism, toppstyrning och professionalisering är dessa inte nödvändigtvis uttryck för kartelliseringstendenser. Att ett parti förändras i denna riktning kan lika väl som kartellisering vara uttryck för normalisering, i synnerhet i fråga om ett förhållandevis nytt parti som Miljöpartiet, där denna typ av tendenser kan utgöra naturliga steg i ett partis livscykel (Panebianco 1988). Ett parti som dessutom tar plats i riksdagen tvingas underordna sig en viss formvärld, som till sin karaktär bottnar mer i byråkratins, legalismens och formbundenhetens krav (Hagevi 2010) än i den typ av avideologisering som kartellteorin beskriver. Det parlamentariska arbetet förutsätter att ett parti i och med sitt inträde genomgår en process av "socialisation", i meningen anpassning till den parlamentariska formvärlden och dess arbetssätt, utan att förändringen nödvändigtvis innebär ett utslag för kartelliseringstendenser. Men alldeles oavsett vad dessa eventuella tendenser beror på, så utgör de en god jordmån för kartellisering, och oavsett vad de beror på kan de möta hinder i en kultur där det är motsatta värden som främjas. Den intressanta frågan i detta fall är sålunda inte om Miljöpartiet kartelliserats utan om det utvecklas i en riktning som är i linje med vad kartellteorin hävdar om partiets utveckling, och som därmed gör det lättare för kartelliseringstendenser att få fäste. De underliggande orsakerna till eventuell förändring kommer inte att undersökas.

Mot denna bakgrund redovisas i denna artikel en undersökning av huruvida Miljöpartiets organisationskultur (mer specifikt dess kollektiva självbild och sociala normer) i riksdagen förändrats sedan dess inträde i riksdagen. Jämförelsen bygger på två studier av kulturen i Miljöpartiet, en från 2002 (Barrling 2004) och en ny studie från 2012, vars resultat redovisas i denna artikel. De tillbakablickar som informanterna i båda dessa studier gör, tillsammans med tidigare forskning, gör det även möjligt att dra slutsatser om eventuella förändringar sedan partiet inträdde i riksdagen 1988.

I den mån partikulturen motstår det tryck som den varit utsatt för har vi grund för slutsatsen att kulturen utgör en sådan faktor som motverkar kartellisering; genom att den är svår att förändra kan den lägga hinder i vägen för den typ av mål-medelrationalitet som kartellteorin beskriver som partiets drivkraft. Särskilt intressanta är därför sådana kulturdrag som är i strid med de tendenser som brukar utpekas som följderna av kartellisering (avideologisering, ökad toppstyrning och professionalisering). Ett parti som Miljöpartiet, med en historia av ideologisk hängivenhet, individualism och amatörism (utan att lägga in någon värdering i ordet), är från det perspektivet särskilt intressant att studera.

Sammanfattningsvis är det alltså följande frågor som skall besvaras:

- Har organisationskulturen i Miljöpartiet förändrats sedan dess inträde i riksdagen 1988 (med särskilt fokus på perioden 2002–2012)?

- Om den har förändrats: är det en förändring i enlighet med kartellogiken? Artikeln är upplagd på följande sätt. Nedan presenteras först det analytiska ramverket följt av en redogörelse för tidigare forskning om Miljöpartiets utvecklingstendenser. Efter det redovisas överväganden rörande metod, material och operationaliseringar. På det följer en redogörelse för en undersökning av den miljöpartistiska riksdagsgruppen genomförd 2012, vilken ställs emot resultaten i en motsvarande, tidigare publicerad studie, från 2002 (Barrling Hermansson 2004). Artikeln avslutas med ett avsnitt där slutsatserna redovisas.

Analytiskt ramverk

Mot bakgrund av vad kartellteorins beskrivning av partier som avideologiserade, professionaliserade och toppstyrda kan vi sluta oss till att partikulturell förändring, för att vara i enlighet med kartellteorins logik, skall uppvisa följande tendenser:

- Gå från ideologiskt konsekvent mot mer pragmatisk hållning.
- Gå från individualism mot toppstyrning (däri inbegripet minskat utrymme för individen).
- Gå från amatörism mot professionalisering.

Tidigare forskning – Miljöpartiets utvecklingstendenser

Ser man till Miljöpartiets historia är det tydligt att det var "antikartelldragen" som präglade partiets första år (Vedung 1988; Burchell 2001; Wörlund 2005; Ljunggren 2010). Inte bara såtillvida att partiet stod för ideologisk konsekvens, individualism och en amatörism. Det var också så att partiet aktivt och medvetet tog ställning mot pragmatism, hierarkier och professionalisering. Idealet var ultrademokratiskt och i en mening (och utan att lägga in någon värdering i ordet) amatöristiskt. Miljöpartiet var partiet för *De sista entusiasterna*, idealister som oanfrätta av maktbegär och utan att hänfalla åt kompromisser och maktspel skulle kämpa för vad de såg som det rätta, sanna och goda. Senare års forskning tyder dock på att Miljöpartiet anpassat sig till mer gängse sätt att vara ett parti. Den studie av riksdagsgruppen som genomfördes 2002, och som föreliggande undersökning alltså följer upp, indikerar en mindre sammanhållen och tydlig kultur än i övriga riksdagspartier, men med reservation för detta, viktiga tecken på anpassning till övriga partier. I detta avseende påminner Miljöpartiet på många sätt om det tyska miljöpartiet, som genomgått en liknande utveckling i riktning mot ett mer normalt parti, i den meningen att man anpassar sig till de formella och informella normer som ett parti har att verka inom i ett parlament, bl.a. genom att tona ned graden av antietablissemang och enfrågerörelse (Müller-Rommel 2002; Poguntke 2001). Jämfört med andra par-

tier uppvisade Miljöpartiet förvisso tydliga drag av idealism, individualism och ett i vissa delar okonventionellt sätt att se på politiskt arbete. Här fanns emellertid även en förändringsvilja, bl.a. i syfte att frigöra sig från bilden av sig själv som ett parti enbart bestående av koftiga kongressombud och biodynamiskt odlade grönsaker (Barrling Hermansson 2004).

Som Panebianco (1988) visat så bär ett parti inte alltid framgångar med lätthet. Tvärtom kan framgång rubba balansen i ett parti, t.ex. genom att väcka strider om huruvida partiet bör slå in på en väg av (fortsatt) anpassning eller hålla fast vid det gamla. Intressant att notera är även skillnaden mellan Miljöpartiets respektive omgivningens bild av partiet. Medan miljöpartisterna själva såg sig som välanpassade, menade företrädare för andra partier att partiet utgjorde en främmande fågel i den parlamentariska miljön: känslöstyrkt och amatöristiskt (Ljunggren 2010; Barrling Hermansson 2004: 230).

Empiriska studier under senare år tyder alltså på en anpassning även om tecknen inte är entydiga eller ens alltid lätta att tolka. En undersökning av karriärambitioner i riksdagen visar att Miljöpartiet är det parti där utrymmet för karriärambitioner är störst (Öhberg 2011), något som samtidigt kan tolkas som att Miljöpartiet är det parti där utrymmet för den individuella ledamoten att profilera sig också är störst, resultat som kan tala både för och mot kartelltesen (ev. för viss professionalisering, ev. mot toppstyrning). En ytterligare studie över synen på medlemmarnas roll visar att partiet å ena sidan avviker från mer etablerade partier, men samtidigt också uppvisar tendenser i riktning mot professionalisering (Dahl 2011) och en mer allmän genomgång av partiets utveckling under de senaste decennierna pekar även den på tecken på anpassning (Ljunggren 2010).

Vad gäller den övergripande dimensionen *Amatörism kontra professionalism* finns gott om stöd för att Miljöpartiet genom åren rört sig från amatörism mot professionalisering, en utveckling som är märkbar i gröna partier överlag (Bomberg 2011). Som professionalisering räknas anpassningen till att politiskt arbete, om än ett förtroendeuppdrag, ändå är en form arbete som för att kunna utföras på ett så effektivt sätt som möjligt ställer vissa krav på organisation, procedurer och effektivitet. Mot professionalisering ställs en mer amatöristisk inställning där det politiska engagemanget som sådant är tillräckligt (jfr Barrling Hermansson 2004: 254-6; Hagevi 2010: 177-8). I anslutning till denna dimension finns det bl.a. tydliga indikationer på att Miljöpartiet har anpassat sig till rådande riksdagsformer vad gäller kravet på specialisering. År 1988 beskrev sig en majoritet inom Miljöpartiet som generalister (i samtliga övriga partier rådde det omvända förhållandet, majoriteten beskrev sig som specialister), medan styrkeförhållandet 2006 var det omvända: 78 procent beskrev sig som specialister, vilket innebar att Miljöpartiet kommit att bli det parti där minst andel beskrev sig som generalister (Hagevi 2010). Specialisering tolkas

här som ett uttryck för professionalisering och Hagevis forskningsresultat tyder därmed på att partiet rört sig i riktning mot mer av professionalisering.

Sammanfattningsvis skulle ett resultat som talar för att partiets förändrats i enlighet med kartellteorin alltså vara en utveckling där (i) den ideologiska konsekvensen har givit (ytterligare) vika för en mer pragmatisk inställning, (ii) individualismen dämpats och givit utrymme för mer toppstyrning, samt (iii) professionaliseringen ytterligare har ökat på bekostnad av amatörismen. Innan vi går vidare till jämförelsen mellan de empiriska resultaten, följer ett stycke om studiens metod, material och operationaliseringar.

Metod och material

Vad som undersöks är det svenska Miljöpartiets riksdagsgrupp. Den empiriska studien utgörs av en tidsstudie där den partikultur som kan iakttas i dag jämförs med den som beskrivits i en tidigare undersökning (Barrling Hermansson 2004). Studierna har vad avser uppläggning stora likheter varför jämförelsen huvudsakligen görs mellan dessa två.

Det material som används för att beskriva Miljöpartiet i dag utgörs av intervjuer med fem ledamöter ur Miljöpartiets riksdagsgrupp 2012 samt en intervju med kanslichefen vid gruppkansliet i riksdagen (2013). Intervjupersonerna behandlas som informanter, dvs. det är deras uppfattning om förhållandena i riksdagsgruppen som efterfrågas, inte deras egen personliga uppfattning. Oftast talar de utifrån sin egen erfarenhet, men ibland även med utgångspunkt i vad de hört berättas av mer seniora partikamrater. Intervjuerna följer gängse principer för elitintervjuer (Barrling Hermansson 2004; Berry 2002). Det rör sig om samtalsintervjuer, dvs. svarsalternativen är inte bundna och det ges utrymme att ställa de följdfrågor som är relevanta med utgångspunkt i informantens svar. Urvalet är strategiskt. För jämförbarhetens skull, och för att få informanter som kan göra så långa tillbakablickar som möjligt, har jag eftersträvat ett urval med en överrepresentation av ledamöter vars riksdagsmandat sträcker sig längre tillbaka i tiden (motsvarande princip som tillämpas i Barrling Hermansson 2004). För detta ändamål har jag även inbegripit en ledamot som inte längre sitter i riksdagen: Mikaela Valtersson, som lämnade sitt riksdagsuppdrag hösten 2011. En av ledamöterna är dock ny, Maria Ferm, som sitter sin första mandatperiod i riksdagen.²

Överrepresentationen av ledamöter med lång erfarenhet innebär också en överrepresentation av ledamöter med ledningsuppdrag (särskilt tydligt så i ett förhållandevis litet parti som Miljöpartiet som dessutom tillämpar en rotations-

2 Ferm har företrätt partiet i det migrationspolitiska samarbetet med alliansregeringen, där Miljöpartiet som det framställts, bl.a. genom att ställa ultimatum, har fått igenom flera krav, bl.a. vård för personer som vistas i landet utan uppehållstillstånd och en ändring i utlänningslagen (2005:716) i syfte att låta fler asylsökande barn få stanna i landet (Regeringskansliet 2011; SvD 2013).

princip). Det kan inte uteslutas att en studie med bara "backbenchers" skulle ha givit en delvis annan bild. Jag har ändå bedömt att fördelarna med detta urval överväger, i synnerhet mot bakgrund av att studien är inriktad mot förändring. Den beskrivning informanterna (inbegripet Ferm) ger är vidare samstämmig, nyanserad och därtill försedd med många konkreta exempel, från olika nivåer inom partiet. För en helt säker bild av tillståndet i dag vore det dock nödvändigt att även göra en studie som bygger på ett mer omfattande urval.

Ledamöterna finns förtecknade i referensförteckningen. I den löpande framställningen namnges de dock inte, och jag specificerar inte specifika beskrivningar eller citat. Däremot har jag, för genomskådlighetens skull, angivit hur många ledamöter som står bakom ett påstående vad gäller de övergripande beskrivningarna (av typen 'partiet är mer pragmatiskt i dag än för tio år sedan').

I en kvalitativ informantstudie av detta slag är frekvens av underordnad betydelse i den meningen att en god informant (dvs. en intervjuperson som talar sanning, har god iakttagelseförmåga, håller analytisk distans till den egna gruppen etc.) är mer värd än 100 informanter utan dessa egenskaper. Skälen till att jag anger hur många informanter som gör ett visst påstående är i stället källkritiska: om flera ledamöter oberoende av varandra lämnar samstämmiga uppgifter har vi, allt annat lika, bättre grund för att dra slutsatsen att uppgifterna är korrekta än om bara en intervjuperson gör det. Vad gäller de övergripande beskrivningar som miljöpartisterna ger är samstämmigheten stor, men däremot kan ledamöterna skilja sig i hur de värderar de kulturdrag de iakttar.

Intervjuerna är transkriberade av en skivbyrå och alla ledamöter har givits möjlighet att ta del av utskriften. De synpunkter som inkommit har varit av redaktionell art. Metoden jag använder motsvarar så kallad "thick description" (Geertz 1975; King et al. 1994), dvs. en ingående kvalitativ analys av intervjuerna för att identifiera centrala utsagor, vilka mönster dessa bildar, inbördes och i förhållande till varandra. (För en mer utvecklad metoddiskussion parallell med den som tillämpas här, se Barrling Hermansson 2004, kapitel 3).

I intervjuerna har jag betonat att jag är intresserad av förändring och har därför uttryckligen uppmanat ledamöterna att göra jämförelser över tid, så långt de kan överblicka, såväl genom egna erfarenheter som genom vad de fått sig berättat från andra ledamöter. Det förekommer också att referenser görs tillbaka till den tid då partiet var nytt (tidigt 1980-tal), men de flesta beskrivningarna rör partiets tid i riksdagen (1988–1991, 1994–). Fokus i beskrivningen ligger på tillståndet i dag och på den period informanterna själva varit ledamöter.³ För systematikens skull är det framför allt resultaten från våren 2002 (Barrling Hermansson 2004) som används som jämförelsepunkt, av det skälet

3 Bolund 2006, Ferm 2010, Holm 2002, Kaplan 2006 och Valtersson 2002.

att även den studien var specifikt inriktad mot partikultur. Det bästa hade varit att inbegripa åtminstone någon informant från den tidigare studien i denna undersökning, men detta har varit omöjligt då ingen av dem sitter i riksdagen i dag. (Därtill var informanterna i studien från 2002 anonyma.) För att något kompensera för detta har jag som nämnts eftersträvat att innefatta ledamöter som suttit så länge som möjligt och två ledamöter som invaldes 2002 ingår (Valtersson och Holm). År 2002 ombads inte ledamöterna att göra jämförelser över tid men de tog spontant upp vad de ansåg om partiets förändring det senaste decenniet, och beskrivningen av ett mer pragmatiskt och välanpassat parti var en av de uppgifter som det då rådde samstämmighet om. Slutsatsen då (vilken hade stöd i vad flera av ledamöterna själva nämnde) var att den omständigheten att partiet röstats ut ur riksdagen 1991 kommit att innebära en tankeställare och att partiet sedan dess stärkts i övertygelsen om att man måste visa sig vara riksdagsfärdigt och därför tona ned sina mest "alternativa" drag samtidigt som en tydlig individualism fortfarande var för handen (Barrling Hermansson 2004; jfr Ljunggren 2010).

Det finns ett uppenbart källkritiskt problem med minnesbilder i och med att sådana bryter mot samtidighetskriteriet. Det innebär att den mer systematiska jämförelsen rör utvecklingen de senaste tio åren. Både informanterna 2002 respektive 2012, liksom tidigare forskning om partiet, gör det dock möjligt att dra vissa slutsatser om förändring även jämfört med tidigare perioder, framför allt från tiden då partiet var nytt i riksdagen. I texten kommer jag därför i vissa fall att med stöd i tidigare forskning, tillsammans med de tillbakablickar undersökningarna från 2002 respektive 2012 innehåller, även att ge mer övergripande kommentarer om vad som kan sägas om partiets förändring jämfört med den första mandatperioden (1988–1991). Här skall också nämnas att undersökningen inte syftar till att beskriva exakta skeenden. Värdet i de beskrivningar informanterna ger ligger i att de händelser de återger utgör en mer konkret ram för föreställningar och normer att komma till uttryck inom. Beskrivningen av dessa föreställningar och normer uppvisar en hög grad av samstämmighet varför det är av underordnad betydelse att informanterna väljer olika händelser för att rama in sina berättelser.

OPERATIONALISERINGAR

Operationaliseringarna följer samma begreppsliga resonemang som i den undersökning från 2002 som resultaten i denna studie jämförs med (Barrling 2004: 252–260; 281–4). I tabell 1 framgår vilka intervjufrågor som ligger till grund för beskrivningen av respektive dimension.⁴

Vad gäller den första dimensionen, *Ideologisk konsekvens kontra pragma-*

4 Den tematik som frågorna behandlar bygger på de dimensioner som framkommer i undersökningen från 2002. I den studien var intervjufrågorna öppna (Barrling Hermansson 2004: 50).

Tabell 1. De tre dimensionerna med tillhörande intervjufrågor.

Ideologisk konsekvens kontra pragmatism	Individualism kontra toppstyrning	Amatörism kontra professionalism
Hur skulle du säga att din grupp definierar ansvarskänsla? Om man måste väga kompromissförmåga mot ideologisk konsekvens, vad är viktigast? Förändring?	Den individuella ledamotens handlingsutrymme i förhållande till gruppen. Hur bedömer du detta? Är det accepterat att hålla hög profil som individuell ledamot? Om ja: är det accepterat även om det skulle innebära att man på något sätt kritiserar den egna gruppen (partiet, regeringen)? Förändring?	Vilka krav skall en ledamot motsvara för att anses som kompetent i din grupp? Förändring?
Finns det frågor som är för viktiga för att ha politisk konflikt om? Förändring?		Om en ledamot vill övertyga partigruppen i en viss fråga, hur bör ledamoten uppträda? Finns det några särskilda argument som ledamoten bör använda för att övertyga? Förändring?
Finns det något särskilt ni som grupp är stolt över? Förändring?	Finns det något särskilt ni som grupp är stolt över? Förändring?	För att nå status och prestige i din grupp, vilka egenskaper bör man ha? Förändring?
Finns det någon punkt där ni kan vara självkritiska? Förändring?	Finns det någon punkt där ni kan vara självkritiska? Förändring?	Om riksdagsgruppen inte kan komma överens i en viss fråga, hur löser man det? Förändring?
Vad krävs för att anses vara kompetent? Förändring?	Vad krävs för att anses vara kompetent? Förändring?	Finns det något särskilt ni som grupp är stolt över? Förändring?
Vad krävs för att övertyga gruppen? Förändring?	Vad krävs för att övertyga gruppen? Förändring?	Finns det någon punkt där ni kan vara självkritiska? Förändring?
Vad ger en ledamot status i er grupp? Förändring?	Vad ger en ledamot status i er grupp? Förändring?	

tism, räknas till kategorin pragmatisk utöver själva ordet pragmatisk även formuleringar med innebörden samarbete, kompromiss, realism, konstruktiva lösningar. Till kategorin ideologisk konsekvens räknas utöver denna grundformulering även uttryck med innebörden grön, äkta, trogen, sann, konsekvent, kompromisslös.

Vad gäller den andra dimensionen, *Individualism kontra toppstyrning*, räknas till kategorin individualism beskrivningar av att den enskilde ledamoten har ett stort utrymme att handla på eget bevåg och även kritisera gruppen (inbegripet ledningen) respektive ett begränsat mandat för ledningen att styra gruppen respektive handla utan förankring i gruppen. Som toppstyrning räk-

nas, omvänt, ett begränsat utrymme för ledamöterna, ett stort handlingsutrymme och stor respekt för ledningen.

Vad gäller den tredje dimensionen, *Amatörism kontra professionalism*, räknas som professionalism effektivare arbetssätt, arbetsdelning, bestämda procedurer och specialisering. Som professionalism räknas även beskrivningar som rör olika uttryck för taktiskt och strategiskt tänkande. Som amatörism räknas uttalanden som går i motsatt riktning, dvs. beskrivningar av arbetet som oorganiserat, spontant, känslostyrt respektive fritt från taktiska och strategiska överväganden.

Ideologisk konsekvens kontra pragmatism

IDEOLOGISK KONSEKVENSKONTRA PRAGMATISM 2002

Vid den studie av Miljöpartiets grupp som genomfördes 2002 var den organisationskultur som framträdde mindre enhetlig än i övriga partier, och samstämmigheten lägre. Ett drag som kom tydligt till uttryck var dock ambitionen att bli och uppfattas som mer välanpassat i riksdagsarbetet, bland annat i meningen pragmatiskt och kompromissinriktat (gentemot potentiella samarbetspartner och/eller en tänkt opinion) snarare än ideologiskt konsekvent (Barrling Hermansson 2004: 223–232). Detta kunde knytas till att partiets erfarenhet av att förlora sina riksdagsmandat hade inneburit en form av parlamentariskt *memento mori*. Miljöpartiet tog inte sin närvaro i riksdagen för given efter förlusten 1991, och ansåg sig inte ha någon tid att förlora när det gällde att vinna parlamentariskt inflytande, en angelägenhet att påverka som även spädades på av övertygelsen om miljöfrågorna som akuta (Barrling Hermansson 2004: 228–9). Även om studien då inte var inriktad mot förändring nämnde flera ledamöter spontant vad de uppfattade som en förändring jämfört med partiets första period i riksdagen (1988–91). Intressant att notera här var att även om miljöpartisterna själva beskrev sig som mycket mer välanpassade till de parlamentariska formerna än tidigare så framstod de jämfört med övriga riksdagspartier som mer okonventionella i sitt arbetssätt. Från Miljöpartiets sida kunde man dock iaktta en viss trötthet vid att uppfattas som alternativrörelsen. Flera ledamöter framförde att partiet inte hade någon särart vid sidan av de idéer man gemensamt stod bakom; vad som definierade partiet var dess idéer och *“den konkreta pragmatiska politik som vi formulerar i det parlamentariska systemet”* (Barrling Hermansson 2004: 228). Även om den samlade bilden var att partiet borde sträva mot att uppfattas som mer välanpassat så fanns samtidigt en klivenhet inför att bli alltför välanpassat, särskilt som en följd av det nära samarbetet med Persson-regeringen (från hösten 1998): tidigare *“kunde vi härja väldigt mycket med våra motioner och brassa på med våra idéer och vi hittade på nya saker hela tiden och det kändes oerhört kreativt. Nu när*

vi befinner oss i ett förhandlingsläge med regeringen kan vi inte göra eller säga vad vi vill. På så vis blir vi slipade, eller man putsar av den här grova ytan på oss då. Vi går ju in med liv och lust i detta men samtidigt har vi ständigt diskussioner om inte samarbete är ett sätt att dra ned på sina ambitioner. Är det värt det?” (Barrling Hermansson 2004: 226). Även om sådana dubier förekom var det sammanfattande intrycket att det, om än med klivna känslor, ändå fanns en tydlig inriktning mot att vilja uppfattas som mer pragmatisk och berett till kompromisser. Samtidigt som informanterna ansåg att partiet gått i riktning mot mer av pragmatism fanns ett område där en form av renlärighet föreföll leva kvar, nämligen i det avseendet att en god miljöpartist förväntades leva i enlighet med sin lära. Till exempel det villkorlösa kravet på jämställdhet som avspeglades i den dubbla ledarfunktionen, liksom idén om att idealet är att på alla sätt sträva efter att leva i samklang med naturen (Barrling Hermansson 2004: 229).

IDEOLOGISK KONSEKVENSKONTRA PRAGMATISM 2012

Enligt kartellogiken skulle Miljöpartiet ha fortsatt röra sig i pragmatisk riktning, inte minst som partiet stadigvarande befunnit sig i långtgående samarbeten med andra partier, även regeringspartier (Blyth & Katz 2005). Vad som kan utläsas ur föreliggande studie är dock att denna utveckling inte är så enkel. Det är visserligen inte så att “pragmatiseringen” alldeles gjort halt, men den förefaller stöta på hinder och framstår i dag som mer ifrågasatt än vad den var 2002, då den förvisso diskuterades men samtidigt var ett drag man önskade skulle få större genomslag i omgivningens bild av partiet.

Samtliga intervjuade ledamöter anser att gruppen är mer pragmatisk i dag än under den första tiden i riksdagen och att den samlade tendensen sedan dess är en rörelse mot mer av pragmatism. Ledamöterna menar att detta beror på, att för att kunna genomföra förändringar krävs samarbete och kompromiss: *”Vi vill genomföra konkreta förändringar som påverkar på riktigt”*, som en ledamot formulerar saken. Spänningen mellan att vara trogen de egna idéerna och behovet av att kompromissa är en del av politikens grundläggande villkor, och är i den meningen en avvägning varje politiker ständigt påminns om. Detta gäller även miljöpartister, men tre av ledamöterna beskriver ändå förhållandet mellan ideologisk konsekvens och pragmatism som att det finns en uppdelning inom gruppen, där de mindre pragmatiska ledamöterna vuxit i styrka under senare år och i dag framstår som betydligt starkare än under tidigt 2000-tal. Vad som talar för att denna beskrivning är korrekt är att den exemplifieras med olika personer och situationer samt att de tre ledamöter som ger denna beskrivning värderar uppdelningen på olika sätt: ett par ser den som delvis bekymmersam medan en ledamot förhåller sig mer neutral och anger att det finns en uppdelning mellan å ena sidan dem som är mer radikala och vill påverka mer renlärigt (ofta med hänvisning till vetenskapliga resultat) och å

andra sidan dem som i större utsträckning förordar mer kompromissinriktade förhandlingar som kan leda fram till varaktiga samarbeten och i förlängningen regeringssamarbeten. En annan ledamot menar att det rör sig om två ”läger”, och att även om majoriteten är beredd att kompromissa så har klyftan ökat och gruppen är mindre pragmatisk och kompromissvillig i dag än för ett antal år sedan, med den följderna att den nuvarande riksdagsgruppen kan sägas vara mer ”spretig” 2012 än i slutet av 1990- och början av 2000-talet. Denne ledamot nämner även att riksdagsgruppen blivit svagare i förhållande till den externa partiledningen under de senaste tre valen. Tidigare riksdagsgrupper omfattade starka, pådrivande ledamöter med en inriktning åt samma (huvudsakligen pragmatiska) håll, vilket färgade av sig på gruppen som helhet. Dagens riksdagsgrupp är i detta avseende mindre enhetlig och inte lika entydigt inriktad på att finna kompromisser och samförståndslösningar, vilket ytterligare stärker partiledningen utanför riksdagsgruppen. Denne ledamot menar vidare att omgivningens bild av partiet är den av ett mer pragmatiskt parti än vad denne ledamot menar faktiskt vara fallet,⁵ ett parti där det starkaste argumentet fortfarande lyder: *“Ja, men vår kongress har beslutat”*. Detta mindre kompromissinriktade synsätt omfattar framför allt inställningen till andra partier, men kan även gälla uppslutningen runt överenskommelser inom den egna gruppen, t.ex. partiets budgetmotion, där ledamöter i stället för att försvara helheten kan lyfta fram sin egen uppfattning (jfr även dimensionen rörande *Individualism kontra toppstyrning* nedan). Parallellt med dessa ”motrörelser” föreligger enligt denna ledamot trots allt i dag en större uppskattning för kompromissandets konst än vad som var fallet under partiets första tid.

Bilden överensstämmer med vad en annan ledamot nämner om att det i partiet (inbegripet riksdagsgruppen) fortfarande finns en stark underliggande dimension som rör hur renlärigt, äkta och genuint grön man är. Denna dimension följer inte vänster-högerskalans logik utan rör föreställningar om människans ansvar gentemot sin omvärld och vad som är ett värdigt liv (Moon 2008). Av omgivningen utanför Miljöpartiet uppfattas den ofta felaktigt som en fråga om en spänning mellan höger och vänster i partiet. I själva verket rör den hur trogen man är de underliggande gröna värden som partiet bygger på, och som de flesta står lika mycket bakom. Skillnaden ligger till stora delar på formplanet och rör hur man bäst anses förverkliga sina idéer: genom ideologisk konsekvens eller pragmatism. Denna mer ”renläriga” grupp är enligt denna ledamot inte i majoritet i gruppen i dag, men har stärkt sin ställning jämfört med tidigt 2000-tal.

Dessa två ledamöter lyfter även fram att den gröna dimensionen går djupare än att bara omfatta vilken politik man som ledamot faktiskt företräder; den rör även i vad mån man respekterar dessa gröna värden i sitt sätt att leva.

5 Denna intervju gjordes ett par månader före 2013 års kongress.

Synsättet här är fortfarande tämligen strängt och avspeglas också i de på kongresserna återkommande motionerna om uteslutande vegetarisk kost till kongresserna. För att motsvara detta ideal bör man alltså inte sitta framför teven och äta chips utan gå på teater och äta ekologisk fruktsallad; inte heller vara för elegant klädd, inte sminka sig. Sammanfattningsvis: den gode miljöpartisten bör på olika sätt visa att vederbörande *"komposterar rätt i alla hörnen"*. Detta är enligt dessa ledamöter en spänning mellan pragmatism och renlärighet som alltid funnits i partiet, men som sällan varit så tydlig i riksdagsgruppen som den är för närvarande.

Att pragmatismen inte i alla delar genomsyrar det parlamentariska arbetet avspeglas även i beskrivningarna av hur en ledamot bör uppträda för att övertyga gruppen. En ledamot pekar på vikten av att visa att det är äkta engagemang och inte strategi som ligger bakom de överväganden man gör: *"det är absolut ingen bra idé att komma med en opinionsanalys eller säga hur många väljare vi skulle kunna få"*. Denne ledamot (och en ytterligare) pekar dock på att en förändring ligger i att det i dag finns en större förståelse för argument som bygger på att man kan nå uppgörelser med andra partier i syfte att nå politiskt inflytande (jfr även dimensionen *Amatörism kontra professionalism* nedan).⁶ I partiets första riksdagsgrupper var detta en typ av resonemang gruppen skydde då det fanns en rädsla för att det skulle urvattna det egna partiets politik. Samme ledamot menar att detta delvis också har att göra med dagens upptagenhet vid de politiska blocken, inte minst i massmedia. Det finns i gruppen en viss ängslighet vad gäller omgivningens upptagenhet av att sortera in partierna i block, att allt partiet gör kommer att tolkas enligt kategorierna höger och vänster. Mot bakgrund av partiets ovilja att inordna sig i vänster/höger-schemat blir samarbetsargumentet därmed känsligare än vad det annars skulle ha behövt bli.

Ett par ledamöter resonerar också om att riksdagens arbetsformer som sådana inbjuder till en kompromissande och pragmatisk hållning: *"Allting är inte svart och vitt här i riksdagen utan det kommer tretton utredningar och visar vad ett lagförslag innebär"*. Från detta perspektiv är det intressant att notera den tyngd kongress och medlemskår ges eftersom dessa kan sägas utgöra en mer ideologiskt inriktad motvikt mot den parlamentariska pragmatismen (jfr Hagevi 2010: 183). Samtliga ledamöter pekar på att det som verkligen ger tyngd åt ett argument i partigruppens interna diskussioner är att kunna hänvisa till kongressbeslut och/eller medlemmar. Den som vill övertyga gruppen bör inte framföra: *"Vi måste visa oss regeringsdugliga"*, utan i stället: *"Vår kongress har beslutat!"*. Alla argument som bygger på att man i partiet har

6 Kompromissinriktning som den bästa vägen till politiskt inflytande är ingen självklarhet. Det moderata exemplet visar hur ett parti kan anse att en ideologiskt konsekvent linje, även i opposition, långsiktigt kan påverka den politiska dagordningen. Se vidare Barrling Hermansson 2004: 94-98.

diskuterat och kommit fram till någonting väger tungt då sådanda argument stöder idén att man inte lyssnat till någon utifrån, dvs. – enligt det för gruppen gängse synsättet – inte låtit någon obehörig styra dagordningen. I vissa situationer kan det även fungera att åberopa beslut från partistyrelsen, men i och med att det kan finnas en rivalitet mellan de olika organen är detta mer komplicerat. Ett argument som enligt ett par ledamöter aldrig skulle godtas är *”Ja men EU har sagt!”* – såvida det då inte skulle röra t.ex. ett miljöpolitiskt beslut där EU intar en mer restriktiv hållning liknande Miljöpartiets.

Som flera ledamöter också påpekar har uppfattningen om partiet som gräsrotsdemokratiskt fortfarande stöd i mycket av partiets praktiska organisation, vilket gör att det i alla fall finns en föreställning om att detta är ett parti där de partiaktiva kan påverka mer än i andra partier. Hit anses höra rotationsprincipen, att kongressen varje år riktar direkta uppmaningar till riksdagsgruppen, att partistyrelse och förtroenderåd är involverade i riksdagsarbetet samt att det i de interna dokumenten anges att partistyrelsen skall höras om bl.a. partiets budgetmotion. Uppmaningar från partiet utanför riksdagen kan gruppen inte nonchalera, men det kan däremot uppstå frågor om i vilken utsträckning de alltid måste, eller ens kan, tillmötesgå och frågan kompliceras ytterligare av att riksdagsgruppen när det kommer till kritan har möjlighet att åberopa den omständigheten att det är gruppen som har att bära det slutgiltiga ansvaret för fattade beslut.

Avslutningsvis skall nämnas vad ett par ledamöter nämner om att vad som kan beskrivas som partiets mer pragmatiska hållning i dag inte bara beror på en förändring hos partiet självt, utan även på en förändrad omgivning. Vad som för bara något decennium sedan sågs som ytterkanten är nu tidsandans huvudfåra, såväl vad avser synen på klimatfrågan som akut, som vissa livsstilsideal, där surdegsbröd, ekologisk odling och avancerad sopsortering kommit att bli den trendkänsliges identitetsmarkörer.

Sammanfattningsvis tyder de empiriska resultaten på att partiet inte beskriver någon enkel utveckling i förhållande till kartellteorins förutsägelser på denna punkt. Det är å ena sidan befogat att tala om en övergripande förändring, där riksdagsgruppen framstår som avsevärt mer pragmatisk än då partiet var nytt i riksdagen, vilket som framgått ovan även har stöd i tidigare forskning. Vad denna undersökning tillför är att visa att utvecklingen inte är enkel och linjär. Tvärtom framstår just den kulturella aspekt som den kollektiva självbildningen utgör som något av en broms för förändringen, där även riksdagsgruppen, trots att den representerar en del av partiet som fått på sin lott att bejaka den typ av samarbete och kompromisser som parlamentariskt arbete innebär, till betydande del innefattar motkrafter mot anpassning i pragmatisk riktning, och därmed även mot kartellisering. Informanternas beskrivning tyder dessutom på att dessa mer idealistiska krafter, som alltid funnits, är starkare i dag än vad de var för tio år sedan.

Individualism kontra toppstyrning

INDIVIDUALISM KONTRA TOPPSTYRNING 2002

Individualismen i den miljöpartistiska partigruppen var det kulturdrag som framträdde allra tydligast i studien 2002, och ett drag som inte är förenligt med den toppstyrning som kartellteorin implicerar. Gruppen var den vid sidan av Vänsterpartiet där utrymmet för den enskilde ledamoten beskrevs som störst. Individualismen kunde ibland ta sig sådana uttryck att den gick ut över gruppens strävanden i riktning mot pragmatism och professionalism (se vidare nedan). Utrymmet för individen innebar även utrymme för ett högt tonläge och svårigheter att finna gemensamma lösningar i det interna grupparbetet, och samtidigt som man pekade på att det fanns något dynamiskt i det stundom hårda samtalsklimatet så var det samtidigt något som kunde tära på grupplemmarna. I stället för att uppmuntra beskrevs det som vanligt att ledamöterna intog en kritisk ton gentemot varandra. Vissa ledamöter pekade på detta som en följd av en uttalad jantelag medan en annan förklaring som framfördes var att diskussionen blir mer intensiv i ett förhållandevis nytt parti som inte har lika inarbetade ståndpunkter utan fler frågor där man behöver ta ställning, processer som föranleder hetare diskussioner (Barrling Hermansson 2004: 232-7).

INDIVIDUALISM KONTRA TOPPSTYRNING 2012

Det övergripande intrycket är att individualismen består och partiet framstår fortfarande som ett parti med, för riksdagsförhållanden, stort utrymme för individuella ledamöter och omvänt en ledning som på olika sätt påminns om att den inte bör ta sig friheter. Beskrivningen på denna punkt är samstämmig och detta är ett drag som lyfts fram av samtliga informanter.

En av ledamöterna beskriver det som att det i stort sett inte finns någon begränsning för individens möjlighet att ta utrymme i gruppen. Tvärtom är detta något som uppskattas och uppmuntras. En konsekvens är att samtliga ledamöter vill göra sin röst hörd på grupp- och så kallade teammöten, vilket av omgivningen ibland uppfattas som frustrerande då det innebär att det tar lång tid innan gruppen kommer överens. Å andra andra sidan finns enligt ledamöten en stark känsla av att när gruppen väl nått en ståndpunkt har alla kunnat vara med och påverka, vilket gör att besluten vinner i legitimitet. En annan ledamot beskriver det som att partiet har en icke hierarkisk, jämförelsevis "platt" organisation där individerna ges mycket stort utrymme med ingående diskussioner, och utrymme för alla i gruppen att påverka politiken.

Det finns även ett betydande utrymme att kritisera gruppen. En ledamot beskriver detta som ett uttryck för uppskattningen och respekten för starkt engagemang och utrymmet för "*känslan i politiken*", och tonen kan i laddade frågor därför ibland bli hård, en beskrivning som överensstämmer med den som framkom 2002. Flera ledamöter nämner även möjligheten att kritisera

partiet offentligt (t.ex. i rikstäckande debattsammanhang) utan att detta uppfattas som provocerande eller ens ägnat att förvåna.

Flera ledamöter lyfter även fram den starka icke-hierarkiska delen i kulturen, en sida några ledamöter menar ibland kan gå till viss överdrift. Det har till exempel inte varit väl sett när språkrör i en fråga uttryckt en uppfattning som inte varit förankrad i riksdagsgruppen (värt att notera är att utrymmet för individen sålunda inte i lika stor utsträckning omfattar ledande företrädare) och det beskrivs som uteslutet att ledningen skulle ta över och fatta beslut då oenighet råder inom gruppen. Om en ledamot vill övertyga gruppen i en fråga gör vederbörande klokt i att inte åberopa vad språkrören (eller annan person med framträdande uppdrag) framfört. Skulle någon ändå hänvisa till en person med ledningsuppdrag (sic) kommer svaret från gruppen enligt denna ledamot som ett brev på posten: *"Ja men dom ska inte uttala sig innan vi i gruppen har bestämt!"*

Detta decentraliserade sätt att arbeta är som bekant något som avspeglas i olika delar i partiets praktiska organisation: uppdelningen av ledarskap på olika nivåer, benämningen "språkrör" i stället för partiledare liksom rotationsprincipen, och flera ledamöter pekar på den stolthet som finns över detta arbetssätt. En ledamot nämner att delar i partiets struktur inte är i överensstämmelse med riksdagsförvaltningens former, t.ex. den hierarkiska ordning för titlar som gäller i riksdagens dokumentmallar. Det finns över huvud taget en utbredd misstänksamhet mot vad partiet ser som makten och eliten, en allmänt kritisk inställning till dem "där uppe", som fortfarande lever kvar, om än något svagare än förr. Även de ledamöter som anser att denna antiauktoritära hållning ibland tar sig orimliga uttryck, menar att inställningen i grunden är sund och något man med rätta är stolt över som parti. Alla ledamöter märker även av den i reaktionerna i partiets utomparlamentariska organisation, där det underförstås eller sägs rakt ut att *"Ni ska inte tro att ni är någonting bara för att ni sitter i riksdagen"*; skulle en riksdagsledamot peka på det lag- eller budgettekniskt problematiska i ett förslag som framförts från den riksdagsexterna partiorganisationen, föranleder detta inte sällan misstankar om illegitim maktutövning. En ledamot berättar även att det på gruppmötena kan bli diskussioner ned på meningsbyggnadsnivå, och att detta är ett sätt för gruppen att markera för ledningen att den inte kan eller har rätt att ta sig friheter.

En ledamot, som ändå anger individualismen som utmärkande för partiet, med rikhaltiga exempel, bedömer ändå att den kan ha dämpats något jämfört med när partiet kom in i riksdagen 1988, då misstänksamheten mot riksdagsarbetet var ännu större. En annan ledamot pekar på att det individuella inflytandet i viss mån är konjunktorellt. Ju mer makt gruppen får (t.ex. genom att utgöra majoritetsunderlag), desto mindre blir det individuella handlingsutrymmet, även om de exempel ledamoten ger framför allt gäller votering i kammaren. Har man ingått ett samarbete med ett eller flera andra partier bör

partidisciplinen enligt denne ledamot hållas, annat vore att jämföra med kontraktsbrott. I denna del kan kravet på partidisciplin under vissa förhållanden visa sig tämligen strikt (jfr Gilljam m.fl. 2010: 55).

Individualismen avspeglas även i hur riksdagsgruppen fattar beslut vid de tillfällen den inte kan komma överens. Samtliga ledamöter lyfter här fram votering inom gruppen som ett självklart alternativ som tämligen ofta tillämpas.⁷ Flera ledamöter betonar att det i politiska frågor av vikt är uteslutet att lyfta frågan till partiledning eller berörda utskotts företrädare. I möjligaste mån söker man finna en kompromiss, ofta genom långa (med en ledamots ord: ”tidsödande”) diskussioner i riksdagsgruppen. Men om en kompromiss inte kan nås ses votering som den naturliga lösningen och som fullkomligt oproblematiskt (vilket betonas), en enkel avspiegling av synsättet en ledamot – en röst. Enligt de intervjuade ledamöterna har inte någon förändring ägt rum i detta avseende. Slutsatsen att individualismen inte märkbart minskat får även stöd i andra studier. Till exempel visar undersökningar av ledamöternas sätt att se på representationsprincipen att det inom Miljöpartiet är en hög och jämn andel som anser att en riksdagsledamot i principfrågor bör prioritera den egna ståndpunkten om denna skulle stå i konflikt till partiets ståndpunkt (Gilljam m.fl. 2010: 50; Wängnerud 2012).

Sammanfattningsvis kan konstateras att vad avser dimensionen *Individualism kontra toppstyrning* ges mycket svagt stöd för en utveckling i enlighet med kartellogiken. Även om individualismen dämpats något jämfört med partiets första år i riksdagen och delvis beskrivs som konjunkturrell, framstår den fortfarande som jämförelsevis stark, för att inte säga anmärkningsvärt stark med tanke på det formaliserat partistyrda parlamentariska sammanhang som riksdagen utgör. Det är på denna punkt svårt att iaktta någon förändring jämfört med studien 2002 (Barrling Hermansson 2004).

Amatörism kontra professionalism

AMATÖRISM KONTRA PROFESSIONALISM 2002

I studien från 2002 berördes frågan om amatörism kontra professionalism inte i lika stor utsträckning som de två föregående dimensionerna (en följd av att intervjufrågorna där var öppet hållna, ledamöterna avgjorde själva vilken tematik de ville uppehålla sig vid då de beskrev gruppulturen). När denna aspekt framträdde var det för det första i anslutning till frågan om i vilken utsträckning partiet anpassat sig till riksdagsformerna. Resonemangen sammanföll då

7 Intervjuer med andra partiföreträdare i denna undersökning tyder på att denna positiva syn på votering inom gruppen inte är någon självklarhet. Kristdemokrater i den studie som genomfördes 2012 betonar t.ex. att det är något som alltid bör undvikas då det splittrar gruppen.

ofta med resonemang om pragmatism (jfr avsnittet ovan). Vad som berördes var frågan om huruvida partiet rört sig från alternativrörelse till att bli mer anpassat. En ledamot lyfte fram att det kännetecknande för partiet var “[a]tt också acceptera de parlamentariska spelreglerna, det är vi också måna om för att inte uppfattas som något katten har släpat in utan visa att vi följer de parlamentariska spelreglerna. Följ klädkoder, koder, rubbet.” (Barrling Hermansson 2004: 228). För det andra aktualiserades denna dimension också i resonemangen om känslans roll för politiken. Miljöpartiet var det parti som tydligast lyfte fram att känslor av olika slag bör vara ett inslag i politiken och den beskrivningen återkom även i de omgivningande partiernas bild av partiet (men från de sistnämndas perspektiv inte sällan som något udda och främmande, Barrling Hermansson 2004: 224-7).

AMATÖRISM KONTRA PROFESSIONALISM 2012

Resultaten på denna punkt är inte alldeles entydiga. För det första kan nämnas att ledamöternas beskrivningar av vad de ser som professionalism har två delar. Den ena rör mer organisatoriska aspekter av det politiska arbetet, där försök att finna effektivare arbetssätt, arbetsdelning, specialisering och dylikt betecknas som professionalism (jfr Hagevi 2010). Den andra delen rör företeelser knutna till taktik och strategi, där en inriktning mot mer av taktiskt och strategiskt tänkande alltså betecknas som professionalisering. Samtliga ledamöter beskriver att gruppen blivit betydligt mer professionell i sitt förhållningssätt vad avser den första, organisatoriska, delen. Beskrivningen härvidlag är till övervägande del neutral eller positiv, men ändå omgärdad av förbehåll. Vad gäller de delar i det politiska arbetet som ledamöterna betecknar ”spel”, ”taktik” och ”karriärism” finns dock en uttrycklig skepsis och detta är något flera ledamöter uttryckligen tar avstånd från och nämner som främmande för partiet. Över huvud taget förefaller det fortfarande finnas en kluven inställning till professionalisering: parat med insikten att partiet behöver uppnå en viss effektivitet i arbetet, och att man ser ett värde i detta, finns en rädsla för att förlora vad som ses som positivt med den ursprungliga amatörismen, en dubbelhet som även avspeglas i Dahls (2011) studie av partiets förhållande till medlemmarna. Även där går det att iakttä vissa, om än inte entydiga, tendenser till professionalisering.

En ledamot beskriver professionaliseringen som en ökad anpassning till riksdagen som organisation som *”en resa från gräsrotter som växer som ogräs”* till ett mer välordnat parti. I studien från 2002 fanns en uttalad ovilja att acceptera många av de regler och normer som hos övriga partier i riksdagen togs för självklara (Barrling Hermansson 2004: 234; jfr även Sannerstedt 1992: 226). Denne ledamot nämner att det på denna punkt skett en viss förändring och att det i dag råder en större anpassning till omgivningen. Man har också tagit till sig de utbildningar som finns om hur man klär sig, uppträder i riksdagen och

kammaren. En ledamot menar att det förvisso finns både för- och nackdelar med professionaliseringen, men att den är en naturlig konsekvens av att man arbetar i en parlamentarisk miljö där man eftersträvar inflytande. En ledamot framhåller att en stor förändring ligger i den ökade uppskattningen för förmågan till "kommunikation", inte minst den med världen utanför riksdagen. Även sociala medier nämns här som alltmer betydelsefulla.

Här kan även nämnas den arbetsordning gruppen byggt upp sedan drygt ett år med särskilda "team" i stället för de tidigare utskottskommittéerna. Teamen (fyra till antalet, utskottsvis ordnade) har ett större ansvar och en tydligare beredande funktion, vilket innebär att färre frågor behöver behandlas i riksdagsgruppen. Den allmänna beskrivningen av dessa team är att de fungerar väl, men en ledamot pekar på att en möjlig nackdel är att detta mer formaliserade arbete innebär att kunskapsnivån hos övriga gruppen sjunker. Den nya organisationen avspeglar alltså den utveckling mot mer av specialister och mindre av generalister inom gruppen som Hagevi (2010) beskriver. Denna mer strukturerade organisation är sålunda ett sådant uttryck för professionalisering som på sikt skulle kunna innebära att individualismen (som en följd av sjunkande kunskapsnivå vid sidan av det egna specialområdet) i gruppen dämpas. Det är dock inget som framkom i denna undersökning.

Samtidigt som det skett en tydlig förändring i riktning mot mer professionalism finns också en betydande skepsis mot vissa aspekter av ett mer professionellt förhållningssätt till politiskt arbete. På den individuella nivån pekar en ledamot på att det mindre än i andra partier är viktigt att behärska det "*politiska hantverket*" (t.ex. att behärska ett visst språk, vissa processer, vissa roller) för att anses kompetent i Miljöpartiet. I stället är det som räknas dels att en ledamot är insatt i sakfrågorna (särskilt miljö- och klimatfrågor), dels att ledamoten bottnar i ett känslomässigt engagemang ("*hjärta och engagemang*") och inte uppträder som om politiken vore ett sätt att främja den egna karriären. Tvärtom, personliga karriärambitioner kan enligt flera ledamöter direkt undergräva en ledamots förutsättningar att vinna status och förtroende.

Resultatet bör granskas närmare då det förefaller motsäga vad som i en annan studie påvisats om Miljöpartiet som det parti där flest ledamöter ger uttryck för karriärambitioner (Öhberg 2011: 71). Skillnaden kan dock förstås som ett uttryck för att Öhbergs (fullt rimliga) kriterier för karriärambitioner (långsiktighet, vilja att byta till en institution med högre status och svåruppnåeligt mål) från ett miljöpartistiskt perspektiv snarare än 'karriärism' skulle kunna beskrivas som vägar för individen att ta utrymme och därmed som en förutsättning för individualism. Att den enskilde ledamoten siktar högt och tänker långsiktigt är inom ramen för den miljöpartistiska kulturen fullt accepterat (och till och med önskvärt) så länge det inte finns skäl att misstänka att detta sker i avsikt att gynna den egna karriären, utan för att främja det goda ändamål partiet anses ha. Materialet rymmer även en ingående beskrivning av

partiets förhållande till karriärambitioner som stöder en sådan tolkning. Denne ledamot menar att kombinationen av individualism och idealitet gör att det å ena sidan finns ett betydande utrymme för enskilda att träda fram (och även vara kritisk till partiet, med hänvisning till att man är mer rättrådig än övriga gruppen) för den goda sakens skull. Men som ledamot måste man här förmedla intrycket att man strävar efter makt och inflytande för just den goda saken, inte för att gagna sin egen karriär (ett synsätt som bl.a. avspeglas i partiets rotationsprincip och delad ledning i viktiga funktioner). På motsvarande vis är det bästa sättet att övertyga gruppen inte att säga att man själv har en lysande idé utan i stället betona att *"det här är inte mitt eget förslag, men jag fångade upp det"* (gärna i en lokalavdelning). Det allra bästa är om man kan få någon annan att framföra den egna idén, allt för att det skall framstå som att det man gör gör man för idéernas skull, inte för en egen plats i solen. Ett liknande resonemang finns även i vad denne ledamot, tillsammans med ytterligare en, nämner om att ordet "status" är negativt laddat och att man hellre talar om "förtroende".

Denna kombination av individualism och trohet mot de egna idéerna avspeglas även i synen på "Partiet". En ledamot nämner att till skillnad från vad man uppfattar vara fallet i t.ex. Socialdemokraterna, finns inom Miljöpartiet ingen förväntan om att man skall vara lojal med Partiet, utan det är idéerna man skall vara trogen. Som ett uttryck för detta synsätt nämns att i Miljöpartiet är det kulturellt korrekta svaret på frågan när man gick med i partiet inte "När jag var mycket ung" utan: "I januari, det är ett aktivt ställningstagande varje år". Frånvaron av tydliga hierarkier och den motsägelsefulla inställningen till individens legitima handlingsutrymme bäddar enligt denna ledamot även för en hel del taktiserande, och detta trots att "taktik" som ord är lika illa laddat som "status" och "karriär" och inte alls förenligt med den egna självbilden. Denna ledamot pekar på att även om strikta hierarkier (som hos t.ex. Moderaterna) kan verka hårda så är de i en mening mer demokratiska i och med att det ändå är tydligt var makten ligger och hur den utövas.

Även ett par andra ledamöter lyfter fram att det jämfört med i andra partier finns en mindre acceptans för den typ av politiskt hantverk som består i taktiserande och nätverksbyggande. En ytterligare ledamot ger på detta tema exempel på gröna systerpartier i andra länder som av just taktiska skäl anslutit sig till en politisk linje de egentligen är emot och detta i syfte att vinna väljare. Ett sådant uppträdande vore enligt denne ledamot otänkbart för det svenska Miljöpartiet. Gruppens skepsis mot politiskt hantverk, inbegripet taktik, har enligt dessa ledamöter inte i grunden förändrats utan *"ligger ganska stabilt"*, även om det som man *"kanske rynkat litet på näsan åt tidigare"*, kunskap om den politiska processen, ändå kommit att bli högre värderat. Även här kommer ett idealistiskt drag in: skicklighet är för många miljöpartister fortfarande att hålla god min i elakt spel, dvs. inte själv hänfalla åt det spel politiken anses innebära utan att ståndaktigt försvara sina ideal och principer och, trots omgi-

vande partiets ”översittarattityder och härskartekniker”, söka kraft i känslan av att man är en underdog som ändå vet att man har rätt och kommer att få rätt men vars öde det är att bli förlöjligad av en inte lika insiktsfull omgivning. Dessa båda ledamöter bedömer att Miljöpartiet sätter ett värde på att inte vara som andra partier, och sannolikt har detta bidragit till att de i många andra partiets ögon setts som överidealistiska, med ett drag av naivitet över sig (en bild som ett par av de intervjuade ledamöterna till viss del delar). Idealitetens baksida beskrivs som en oförmåga att inse politikens realiteter, och vilka krav som ställs på den som faktiskt kommer i regeringsställning. Oviljan att bejaka det politiska hantverket, som denne ledamot menar fortfarande lever inom partiet, blir i en sådan situation en black om foten.

Vad gäller synen på den aspekt som rör förhållandet saklighet kontra känslor, berör samtliga informanter partiets stolthet över vad som beskrivs som gruppens strävan att lagda förslag skall vara fakta- och vetenskapligt grundade (framför allt är det här naturvetenskap, med dess koppling till miljö- och klimatfrågor, som avses). En ledamot pekar på att nackdelen med ”kunskapsbaserad” politik är att den förmenta insikten om vad som är sant inte nödvändigtvis delas av folkmajoriteten.

En intressant paradox i detta sammanhang är att samtidigt som (natur)vetenskapen väger tungt är Miljöpartiet ett parti där det ges betydande utrymme för känslor och där dessa rentav beskrivs som viktiga i beslutsfattandet. Känslan för rättvisa, för djur och natur, för kommande generationer, för människors lika värde, för vad det innebär att bli förnedrad eller kränkt. Och dylikt. En ledamot beskriver det som att den som vill övertyga gruppen därför bör grunda sitt resonemang på sakkunskap, men även kunna förmedla vilken typ av känslor ett visst politiskt förslag skulle kunna leda till eller utgå från. En annan ledamot pekar på den spänning som finns mellan att stå för det som är sakligt och det som är känslobaserat. Å ena sidan har partiet en tydlig akademisk prägel: politiken skall vara baserad på (natur)vetenskap och det anses även ”litet fult” att tala plånboksfrågor då man bör sikta mot högre värden än så (något som även anknyter till de krav på en viss livsstil som redogjordes ovan, levande teater i stället för livlös teve). Detta är en del i partiet som det tidigare språkröret Maria Wetterstrand enligt denne ledamot förkroppsligar. Parallellt finns det ett med riksdagsmätt mätt ovanligt stort utrymme för att visa känslor, med gruppmöten som kan vara stormiga, befolkade av ”drama queens” och, som en annan ledamot formulerar saken, ”egotrippade” personer som inte drar sig för att visa detta. I detta avseende är samstämmigheten med vad som framfördes i studien 2002 betydande.

Vad gäller dimensionen professionalism kan vi, för att sammanfatta, iaktta en motsvarande kluvenhet som beträffande pragmatism. Å ena sidan har partiet förändrats och rört sig i riktning mot mer av professionalism, dvs. en förändring i linje med kartellogiken. Å andra sidan finns även här en utbredd

skepsis mot att bli för likt de etablerade partierna. Det förhållandevis stora utrymme som ges känslor överensstämmer med bilden som framträdde 2002. Kombinationen av kunskap och känslor är särskilt intressant som *båda* dessa delar kan sägas stå i konflikt med den typ av pragmatism som kartellteorin beskriver: tilltron till (natur)vetenskap i och med att övertygelsen om att grunden för den politik man förespråkar är grundad i fakta och därmed försvårar kompromisser; utrymmet för känslor eftersom det begränsar den typ av renodlad mål-medelrationalitet som ligger i kartellteorin.

Slutsatser

De slutsatser som kan dras av denna undersökning är inte entydiga. Å ena sidan talar studien inte mot vad tidigare forskning pekat på om att dagens Miljöpartiet är mer pragmatiskt och mer professionaliserat än då partiet var nytt i riksdagen. Detta är också ett resultat som visar att Miljöpartiet förändrats på ett sätt som inte motsäger kartellogiken. Å andra sidan är förändringen inte otvetydig: individualismen framstår som fortsatt stark och det finns en viss skepsis mot professionalisering i och med att partiet därmed anses löpa risk att förlora den idealism miljöpartisterna värdesätter högt. Bejakandet av känslans roll inom politiken som kom tydligt till uttryck 2002 finns kvar, och detta är särskilt intressant mot bakgrund av den starka ställning (natur)vetenskapen har inom detta parti. Vidare skall nämnas att utvecklingen i riktning mot mer av pragmatism inte är linjär. Tvärtom finns det stöd för att påstå att partiet under senare år har erfarit något av en "backlash" i denna del. Uppslutningen runt pragmatismen framstod som större 2002, då kulturen i riksdagsgruppen senast undersöktes. Här bör även nämnas partiets, jämfört med flera andra partier, goda medlemsutveckling under senare år. Föreliggande studie kan dock inte ge svar på frågan om orsak och verkan: är det ökande medlemstal som motverkat kartelliseringstendenser eller är det omvänt den omständigheten att partiet delvis motstått dessa och inte blivit "som alla andra partier" som bidragit till dess förhållandevis positiva medlemsutveckling? Tydligt är i alla fall att Miljöpartiets arv av att lägga stor vikt vid medlemmar och kongress intar en framträdande roll i den egna självbilden och rådande normer om hur parlamentariskt arbete bör bedrivas.

För att förstå det motstånd mot pragmatism och professionalisering som präglad, och i viss mån fortfarande präglar, partiet, måste man ta fasta på den starka idealism som partiets kultur fortfarande rymmer. Även individualismen och föreställningen om sig själv som ett gräsrotsdemokratiskt, icke-hierarkiskt, parti spelar en viktig roll i detta avseende. Samtidigt som individen har ett betydande utrymme, så är uttalad karriärism hos individen inte väl sett i Miljöpartiet. Även denna motsättning kan förstås med utgångspunkt i de starkt idealistiska drag som lever kvar i partikulturen. Individualismen kan beskrivas

som ett sätt att skydda idéerna mot den hotande, kollektivistiska koloss som en partiapparat anses kunna utgöra. Den individuella ledamoten kan sägas ha sitt tydliga mandat för att kunna fullgöra en nödvändig funktion som "whistleblower" gentemot den makt ett parti med dess inneboende kollektivism kan föra med sig, inte för att dra personlig nytta av sin roll. Möjligen kan även det vi sedan tidigare vet om den förändrade inställningen till specialism/generallism (Hagevi 2010) förstås i ljuset av ledamöternas vilja att bemäktiga sig denna koloss, i och med att specialisering är ett sätt för den individuella ledamoten att öka sitt inflytande över gruppen (i de frågor där man är specialist vill säga; avvägningen är sannolikt inte enkel).

Vad gäller frågan om huruvida tendenserna i riktning mot mer av pragmatism och professionalisering skall betraktas som kartelliseringstendenser eller normala steg i ett partis livscykel är som berördes i inledningen svårt att avgöra mot bakgrund av att Miljöpartiet under de senaste decennierna gått från ett nybildat parti (dessutom med antietablissemangskaraktär) till etablerat riksdagsparti. En sådan process ställer i sig krav på en typ av anpassning som inte i sig behöver innebära kartellisering. Vad vi med utgångspunkt i denna studie däremot kan göra, är att framföra ett mer negativt argument. Vi kan inte säkert säga vad den förändring Miljöpartiet genomgått beror på, men vi kan däremot konstatera att inte ens en, för det svenska partissystemet, udda fågel som Miljöpartiet helt kan verka i strid med de former och procedurer som parlamentariskt arbete innebär, en anpassning som kan antas underlätta för ett parti att, parallellt eller i ett senare skede, kunna röra sig i riktning mot mer av ett arbetssätt som är i linje med det kartellogiken förutsätter för att kunna slå igenom.

Miljöpartiet uppvisar sålunda ett antal förändringar som är i linje med kartelltesens förutsägelser om partiets utveckling, men samtidigt också motrörelser. Det är tydligt att kulturella föreställningar inte utgör absoluta hinder, men däremot en typ av bromsande och ibland återhållande kraft som försvårar en utveckling mot vad som skulle vara mål-medelrationellt i en enklare mening, t.ex. effektivare organisation, smidigare samarbete över partigränser eller framgång hos väljarna.

Framgångar är, som nämndes i inledningen, inte i alla delar enkla att hantera för ett parti. Att växa, väljarmässigt eller i inflytande, gör att grundläggande frågor om vem man är och vem man vill vara ställs på sin spets (Panebianco 1988). Miljöpartiets förhållande till sin egen utveckling mot ett etablerat parti kan sägas rymma en oro för att sälja sin själ, om inte till Djävulen, så till det etablissemang som man gjort till sin sak att ifrågasätta. Från det perspektivet kan vi bättre förstå att de drag vi förknippar med kartellisering (pragmatism, toppstyrning, professionalisering) inte har alldeles lätt att göra sig gällande i ett parti som Miljöpartiet. Maskrosens rötter förefaller inte bara sitta djupt. Varje uppdragen maskros synes innebära risken för att ett kvarblivet rotskott förgre-

nar sig – med ännu flera energiskt lysande gula blommor än som fanns där från början.

Referenser

- Allern, Elin & Karina Pedersen, 2007. "The Impact of Party Organisational Changes on Democracy", *West European Politics* 30, s 68-92.
- Barrling Hermansson, Katarina, 2004. *Partikulturer. Kollektiva självbilder och normer i Sveriges riksdag*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Barrling, Katarina, 2013. "Exploring the Inner Life of the Party. A Framework for Analyzing Elite Party Culture", *Scandinavian Political Studies* 36(2), s 177-199 (onlin-publicerad 2012-12-06).
- Berry, Jeffrey, 2002. "Validity and Reliability Issues in Elite Interviewing", *Political Science and Politics*, 25(4), s 679-682.
- Blyth, Mark & Katz, Richard S., 2005. "From Catch-all Politics to Cartelisation: The Political Economy of the Cartel Party", *West European Politics*, 28(1), s 33-60.
- Bomberg, Elizabeth, 2002. "The Europeanisation of Green Parties: Exploring the EU's Impact", *West European Politics*, 25(3), s 29-50.
- Burchell, Jon, 2001. "Organisational Reform within European Green Parties", *West European Politics*, 24(3) s 113-34.
- Chabal, Patrick & Daloz, Jean-Pascal, 2006. *Culture Troubles: Politics and the Interpretation of Meaning*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Dahl, Svend, 2011. *Efter folkrörelsepartiet. Om aktivism och politiska kursomläggningar i tre svenska riksdagspartier*. Stockholm: Stockholm Studies in Politics.
- Davidsson, Lars, 2006. *I linje med partiet? Maktspel och lojalitet i den svenska riksdagen*. Stockholm: SNS Förlag.
- Dumont, Patrick & Bäck, Hanna, 2006. "Why so few, and why so late? Green parties and the question of governmental participation", *European Journal of Political Research* 45, s 35-67.
- Detterbeck, Klaus, 2005. "Cartel Parties in Western Europe?", *Party Politics* 11 (2), s 173-91.
- Esaiasson, Peter & Heidar, Knut (red.), 2000. *Beyond Westminster and Congress: The Nordic Experience*. Columbus: Ohio State University Press.
- Geertz, Clifford, 1975. *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books Inc. Publishers.
- Gilljam, Mikael, Karlsson, David & Sundell, Anders, 2010. "Representationsprinciper i riksdag och kommuner", i Brothén, Martin och Holmberg, Sören (red.), *Folkets representanter. En bok om riksdagsledamöter och politisk representation i Sverige*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Hagevi, Magnus, 2010. "Riksdagsledamöternas upplevda inflytande i riksdagsgruppen" s 173-208 i Brothén, Martin och Holmberg, Sören (red.), *Folkets representanter. En bok om riksdagsledamöter och politisk representation i Sverige*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Harmel, Robert & Janda, Kenneth, 1994. "An Integrated Theory of Party Goals and Party Change", *Journal of Theoretical Politics* 6, s 259-87.
- Isberg, Magnus, 1999. *Riksdagsledamöten i sin partigrupp: 52 riksdagsveteraners erfarenheter av partigruppernas arbetssätt och inflytande*. Nora: Gidlunds Förlag.
- Jensen, Torben, 1993. *Politik i praxis*. Köpenhamn: Samfundslitteratur.
- Katz, Richard S. & Mair, Peter, 1995. "Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party", *Party Politics* 1(1): 5-28.
- Katz, Richard S. & Peter Mair, 2002. "The Ascendency of the Party in Public Office: Party Organizationl Change in Twentieth-Century Democracies", s 113-135 i Richard

- Gunther, José Ramón Montero & Juan J. Linz (red.), *Political Parties: Old Concepts and New Challenges*. Oxford: Oxford University Press.
- Katz, Richard S. & Mair, Peter, 2009. "The Cartel party Thesis: A Restatement", *Perspectives on Politics*, 7(4), s 753-766.
- King, Gary, Keohane, Robert O. & Verba, Sidney, 1994. *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. Princeton: Princeton University Press.
- Kitschelt, Herbert, 2000. "Citizen, Politicians, and Party Cartelization", *European Journal of Political Research*, 37(2), s 149-179.
- Kitschelt, Herbert, 1994. *The Transformation of European Social Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Koole, Ruud, 1996. "Cadre, Catch-all or Cartel? A Comment on the Notion of the Cartel Party", *Party Politics*, 2(4) s 507-534.
- Landfried, Christine, 1990. *Parteifinanz und politische Macht: Eine vergleichende Studie zur Bundesrepublik, zu Italien und den USA*. Baden-Baden: Nomos Verlag.
- Ljunggren, Stig-Björn, 2010. "Miljöpartiet De Gröna. Från miljömissnöjesparti till grön regeringspartner", *Statsvetenskaplig tidskrift*, 112(2), s 177-188.
- Loxbo, Karl, 2011. "The fate of intra-party democracy: Leadership autonomy and activist influence in the mass party and the cartel party", *Political Parties* (published online <http://ppq.sagepub.com.proxy.lnu.se/content/early/2011/07/06/1354068811407583.full.pdf+html>).
- Mair, Peter, 1997. *Party System Change: Approaches and Interpretations*. Oxford: Oxford University Press.
- Moon, Michael, 2008. *Green Ideology and its Relation to Modernity. Including a Case Study of the Green Party of Sweden*. Lund: Studies in Human Ecology 10.
- Ferdinand Müller-Rommel, 2002. "The Lifespan and the Political Performance of Green Parties in Western Europe", *Environmental Politics*, 11(1), s 1-16.
- Panbianco, Angelo, 1988. *Political parties: organization and power*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Poguntke, Thomas, 2001. "From Nuclear Building Sites to Cabinet: The Career of the German Green Party". Paper 6. Keele University: School of Politics, International Relations and the Environment (SPIRE), Keele European Parties Research Unit (KEPRU).
- Regeringskansliet, 2011. *Ramöverenskommelse mellan regeringen och Miljöpartiet de gröna om migrationspolitik*, 3 mars.
- Riksdagen, 2013. *Partiledardebatt*, prot. 2012/13:121.
- Sannerstedt, Anders, 1992. *Förhandlingar i riksdagen*. Lund: Lund University Press.
- Svenska Dagbladet, 2013. *Ny lag ska skydda fler barn*, 2013-04-11.
- Vedung, Evert, 1988. "Grönt för Miljöpartiet", *Politica* 20(4), s 432-447.
- Widfeldt, Anders, 1997. *Linking Parties with People? Party Membership in Sweden 1960-1994*. Gothenburg: Department of Political Science, University of Gothenburg.
- Wängnerud, Lena, 2012. "Viner partipiskan hårdare i partier med vågmästarroll?", i Björkman, Jenny & Fjaestad, Björn (red.), *Tungan på vågen. Vågmästare och balanspartier. RJ årsbok 2012/2013*. Stockholm: Makadam Förlag.
- Wörlund, Ingemar, 2005. "Miljöpartiet i Sverige och Norge", i Demker, Marie & Lars Svåsand (red.), *Partiernas århundrade. Fempartimodellens uppgång och fall i Sverige och Norge*. Stockholm: Santéus förlag.
- Öhberg, Patrik, 2011. *Politiker med karriärambitioner – en omöjlig självklarhet. En studie om karriärambitionerens betydelse i den representativa demokratin*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

INTERVJUER

Bolund, Per (ledamot i Finansutskottet).

Ferm, Maria (ledamot i Justitieukskottet, suppleant i Socialförsäkringsutskottet).

Holm, Ulf (andre vice talman, ledamot i Riksrevisionens parlamentariska råd, ledamot i EU-nämnden, suppleant i Arbetsmarknadsutskottet).

Kaplan, Mehmet (gruppledare, ledamot i Riksdagsstyrelsen, ledamot i Valberedningen, ledamot i Arbetsmarknadsutskottet, suppleant i Justitieutskottet, Kulturutskottet och Utrikesutskottet).

Valtersson, Mikaela (inga uppdrag sedan 2011-09-15, senaste uppdrag: gruppledare, ledamot i Riksdagsstyrelsen, ledamot i Valberedningen, ledamot i Finansutskottet).

Ångquist, Per (chef vid Miljöpartiets riksdagskansli).